

KAJ JE SOCIALNA DRŽAVA

6

mag. Nada Caharijaz Ferme

4. ZAVAROVANJE ZA STARŠEVSKO VARSTVO

4.1. SPLOŠNO

Pravice do zdravstvenih storitev, ki so potrebne zaradi priprave na porod, poroda in oskrbe po porodu, se zagotavljajo v obveznem zdr. zavarovanju in so za zavarovanko v času izrabe brezplačne. Poravna jih nosilec obveznega zavarovanja. Denarne dajatve v času materinstva in očetovstva pa se zagotavljajo iz zavarovanja za starševsko varstvo, ki ga ureja Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSVDP). Tako imajo starši pravico do denarnega nadomestila in pravico do odsotnosti z dela s krajšim delovnim časom. Starši, ki pa nimajo lastnosti zavarovane osebe, pa lahko pridobijo pravico do starševskega dodatka in drugih družinskih prejemkov. (Strban, 335)

Kdo je vključen v zavarovanje za starševsko varstvo?

Vse aktivne osebe, to so zaposlene in samozaposlene osebe, ter nekateri prejemniki socialnih dajatev.

4.2. FINANCIRANJE

Financira se s strani zavarovancev in delodajalcev, zato je to socialno zavarovanje. Prispevki se stekajo v državni proračun. S sredstvi tega zavarovanja upravlja država. (Strban, 336)

4.3. PRAVICE IZ ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO

4.3.1. Pravice iz starševskega dopusta

Imamo več vrst starševskega dopusta: materinski dopust, očetovski dopust, starševski dopust.

Materinski dopust (105 dni)

Namenjen je pripravi nosečnice na porod, rojstvu otroka, pa tudi negi matere in otroka takoj po porodu. Do njega je praviloma upravičena mati, ki ga mora izrabiti brez prekinitev, v obliki polne odsotnosti z dela. (Strban, 337)

Oče ima pravico do materinskega dopusta, če mati umre, ali če mati zapusti otroka, ali če mati na podlagi mnenja pristojnega zdravnika ni sposobna za samostojno življenje in delo. Če rodi otroka mati, mlajša od 18 let, ki ima status učenke, vajenke, dijakinje ali študentke, lahko v soglasju z materjo izrabi mat. dopust otrokov oče, če za otroka tudi resnično skrbi. Tudi otrokovi stari starši imajo pravico do mat. dopusta v obsegu 77 dni minus starost otroka, ko ga nastopijo.

Mati, ki rodi mrtvega otroka, ima 42 dni po porodu še pravico do mat. dopusta. Če umre otrok v času mat.dopusta, ima mati pravico še največ 10 dni .

Očetovski dopust

Namen: omogočiti očetu, da lahko takoj po porodu sodeluje pri negi in varstvu otroka. Pravica ni prenosljiva, oče jo mora izrabiti v obliki polne odsotnosti z dela. (Strban, 338)

Trajanje: Prvih 15 koledarskih dni mora oče izrabiti do najpozneje enega meseca po poteku starševskega dopusta oz. starš. dodatka za otroka. Ostalih 15 dni pa mora izrabiti najpozneje do končanega prvega razreda osnovne šole.

Starševski dopust

Uveljaviti ga je potrebno takoj po poteku materinskega dopusta.

Namenjen je negi in varstvu otroka in ga praviloma lahko uveljavlja eden od staršev otroka. (Strban, 338)

Starša se morata o izrabi le-tega dogovoriti praviloma 30 dni pred njegovim začetkom. Če se ne moreta dogovoriti, o tem odloči CSD ob upoštevanju največje otrokove koristi. (33. člen ZSVDP)

Traja 260 dni, vsak od staršev ima pravico do 130 dni (možen prenos na drugega od njiju) in se podaljša pri rojstvu vsakega otroka še za 90 dni, enako se podaljša za otroka, ki potrebuje posebno varstvo in nego, na podlagi mnenja zdravniške komisije. Podaljšanje velja tudi za nedonošenčka, pa tudi v primeru, ko starša varujeta in vzgajata najmanj 2 otroka do končanega prvega razreda OŠ, se podaljša za 30 dni, za 3 otroke se podaljša za 60 dni, za 4 ali več otrok pa za 90 dni.

Kadar nihče ni upravičen do materinskega dopusta, se prizna pravica do starševskega dopusta po poteku 77 dni starosti otroka. Koristi jo posvojitelj ali oseba, ki ji je bil otrok zaupan v varstvo in vzgojo. Posvojitelj ima pravico do starš. dopusta do zaključka 1.razreda OŠ v istem obsegu in trajanju kot starša. Nastopi ga najpozneje v 15 dneh po posvojitvi ali namestitvi otroka v družino z namenom posvojitve. Če je otrok že končal 1.razred OŠ in je mlajši od 15 let, ima pravico le do 30 dni starš.dopusta.

Namen "posvojiteljskega" dopusta je, da se lahko eden ali oba posvojitelja takoj po posvojitvi privadijo na nove življenjske razmere. Upravičenec je posvojitelj ali oseba, ki ji je otrok zaupan v varstvo in vzgojo z namenom posvojitve. (Strban, 340)

4.3.2. Pravica do nadomestila

Poznamo 3 vrste nadomestil: materinsko nadomestilo, očetovsko nadomestilo, starševsko nadomestilo. Starševsko nadomestilo je namenjeno nadomestitvi izpadle plače ali drugega dohodka.

Upravičenci so: osebe, ki so bile pred dnevom nastopa dopusta zavarovane za starševsko varstvo in imajo pravico do starševskega dopusta in osebe, ki nimajo pravice do starševskega dopusta in so bile v zadnjih 3 letih pred uveljavitvijo pravice zavarovane najmanj 12 mesecev.

Pravica do starševskega nadomestila je vezana na trajanje pravice do starševskega dopusta.

Nadomestilo v času odmora za dojenje.

4.3.3. Pravica do dela s krajšim delovnim časom in do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva

Eden od staršev, ki neguje otroka do 3. leta starosti, se lahko odloči, da bo delal krajši delovni čas. Kadar eden od staršev neguje težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, ima pravico delati krajši delovni čas tudi po 3. letu do 18. leta otrokove starosti. Plačo prejema po dejanski delovni obveznosti, država pa mu plača prispevke za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače. Krajši delovni čas mora obsegati najmanj polovični delovni čas.

Kako je v primeru nege in varovanja več mlajših otrok?

Pravice se uveljavljajo pred pristojnim centrom za socialno delo.

5. DRUŽINSKI PREJEMKI

Urejeni so v drugem delu ZSVDP in se financirajo iz proračuna. Uveljavljajo se na krajevno pristojnem centru za socialno delo. Razdelimo jih lahko na dve veliki skupini:

- pravice ob rojstvu otroka,
- pravice do prejemkov za preživljanje, vzgojo in izobraževanje.

5.1. PRAVICE OB ROJSTVU OTROKA

5.1.1. Starševski dodatek

Je denarna pomoč staršem, ki ob rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila iz zavarovanja za starševsko varstvo. Pravico do le-tega ima praviloma mati, 77 dni od otrokovega rojstva, pod pogojem, da sta oba slovenska državljana oz. državljana EU s stalnim prebivališčem v Sloveniji. V izjemnih primerih lahko pravico pridobi oče ali druga oseba, ki otroka tudi dejansko varuje.

Višina starševskega dodatka je enaka za vse upravičence. Po veljavi zakonodaji znaša 252,04 € in traja 365 dni od rojstva otroka.

5.1.2. Pomoč ob rojstvu otroka

Je enkratni prejemek, ki je namenjen nakupu opreme za novorojenca. Višina dajatve je enaka za vse upravičence in znaša 280,00 €. Je univerzalna pravica, pripada materi ali očetu s stalnim prebivališčem v RS, ki dejansko živita v RS.

5.2. PRAVICE DO PREJEMKOV ZA PREŽIVLJANJE, VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

5.2.1. Pravica do otroškega dodatka

Urejena je v ZSVDP, od 1.1.2012 pa tudi v Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uveljavlja ga eden od staršev oz. druga oseba za otroka s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji do 18. leta starosti otroka, če izpolnjuje tudi druge pogoje po zakonu, ki ureja družinske prejemke.

Namen otroškega dodatka je zagotoviti dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje.

Višina otroškega dodatka je odvisna od uvrstitve družine v dohodkovni razred, ki je z zakonom določen nominalno. Poveča se pri enostarševski družini za 30%, ter za predšolskega otroka, ki je mlajši od štirih let in ni vključen v predšolsko vzgojo za 20%.

5.2.2. Dodatek za veliko družino

Je letni prejemek, namenjen družini s tremi ali več otroki, ki so mlajši od 18 oz. 26 let, če se šolajo in imajo status učenca, vajenca, dijaka ali študenta. Pravico lahko uveljavlja eden od staršev pod pogojem, da imajo on in otroci skupno stalno prebivališče v RS. Lahko pa jo uveljavlja tudi tretja oseba, če najmanj trije otroci iste družine živijo brez staršev. Dodatek ni več vezan na premoženjsko stanje družine.

Dodatek za družino s 3 otroki: 395 €,

Dodatek za družino s 4 ali več otroki: 480 €.

Izplača se v enkratnem znesku.

5.2.3. Dodatek za nego otroka

Je denarna dajatev, ki je namenjena kritju povečanih življenjskih stroškov družine zaradi nege in varstva otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo. Dodeli se na podlagi mnenja pristojne zdravniške komisije o upravičenosti. Pogoj je otrokovo stalno prebivališče v Sloveniji. Ta pravica se zagotavlja dokler se otroku zagotavlja posebno varstvo, najdlje do 18. leta starosti, po 18. letu pa le, če so ga dolžni preživljati po zakonu, ki urejajo družinska razmerja.

Znaša 100 € oziroma 200 €.

5.2.4. Delno plačilo za izgubljeni dohodek

To je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, ki prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zato, da lahko varuje in neguje otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka. Pravice pa ne more starš uveljaviti, če se otrok nahaja v brezplačni oskrbi v zavodu ali rejništvu.

Nadomestilo je v višini minimalne plače oz. v primeru, ko dela polovični delovni čas, polovica minimalne plače, pripada pa mu še dodatek za nego otroka in običajno še otroški dodatek. Trenutno znaša 734,15 €. Staršu pa pripada tudi dodatek za nego otroka.

Ta pravica je namenjena tudi staršu, ki doma neguje dva ali več otrok z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju oz. težjo gibalno oviranostjo.

Vsi družinski prejemki se uveljavljajo pred pristojnim centrom za socialno delo.

Uporabljena literatura in viri

- BUBNOV ŠKOBERNE, Anjuta, STRBAN, Grega (2010): Pravo socialne varnosti, Gospodarski vestnik založba, Ljubljana.
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Ur.l. RS, št. 26/2014,90/15, 75/17-ZUPJS-6 in 14/18.
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Ur. l. RS, št. 62/2010 , 40/2011, 40/2012-ZUJF, 57/2012-ZPCP 2D, 14/2013, 99/2013, 14/15-ZUJFO, 57/15, 90/15, 38/16-odl.US, 51/16-odl.US, 88/16, 61/17-ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19.